

Water is van levensbelang

Verkiezingsprogramma Partij voor de Dieren
Waterschapsverkiezingen 2023 - 2027

**Partij voor
de Dieren
Fryslân**

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1	6
Kies voor groen en blauw	
Natuur- en waterbeheer	
Hoofdstuk 2	12
Dieren tellen mee	
Dierenrechten en dierenwelzijn	
Hoofdstuk 3	17
Er is geen Planeet B	
Klimaat, biodiversiteit en circulariteit	
Hoofdstuk 4	22
Een prettige en veilige leefomgeving	
Huisvesting, mobiliteit en recreatie	
Hoofdstuk 5	27
Waterschap van de toekomst	
Participatie, financiën en democratie	

Inleiding

Fryslân, je kunt nu nog kiezen!

Water is van levensbelang voor elke vorm van leven. Water is in ons land de basis van een prachtige verscheidenheid aan ecosystemen, planten- en diersoorten. Toch gaat het slechter met de Aarde dan ooit. Vooral door klimaatverandering en de stikstofcrisis staat de leefomgeving van mens en dier onder enorme druk. Extreme droogte, zware stormen, bosbranden en overstromingen volgen elkaar in rap tempo op. De waterkwaliteit in Nederland is de slechtste van Europa. Het verlies aan biodiversiteit is hierdoor groot. Willen we Nederland ook voor toekomstige generaties leefbaar houden dan is het nu de tijd voor radicale keuzes in het waterbeheer. We moeten mét het water leren werken in plaats van ertegen.

Een ander waterschap

Het watersysteem is eeuwenlang ingericht om het grondgebruik en de waterafvoer zo efficiënt mogelijk te maken. Klimaatverandering en bodemdaling laten ons zien dat menselijke activiteiten niet kunnen blijven bepalen hoe de omgeving er uitziet. Verzilting langs de kust, CO₂-uitstoot door veenoxidatie en hittestress in steden zorgen voor een afname van de kwaliteit van de leefomgeving. Verspilling van kostbaar water, grondstoffen en energie uit het zuiveringsproces is onnodig. Waterschappen verschuilen zich nog altijd achter de traditionele kerntaken, maar die tijd is voorbij. Elk waterschap moet actief ingrijpen om de effecten van klimaatverandering en bodemdaling ongedaan te maken. Zuiveringsinstallaties worden omgevormd tot energie- en grondstoffenfabrieken. Wetterskip Fryslân helpt de gemeenten met het afkoppelen van regenpijpen, het aanleggen van voldoende waterberging en daarmee het verwijderen van overstorten. Wetterskip Fryslân is toe aan een bredere taakopvatting, in het belang van dieren, natuur en milieu.

Biodiversiteit

Schoon en zuiver water is de basis voor al het leven en verdient dus onze onvoorwaardelijke aandacht. Door de invloed van de mens sterven planten- en diersoorten wereldwijd in een angstaanjagend tempo uit. Het aantal boerenlandvogels in Nederland is de afgelopen dertig jaar met 70% afgenomen en het aantal insecten zelfs met 76%. De afname van insecten is een direct gevaar voor onze voedselvoorziening. Veel gewassen zijn voor de bestuiving en voortplanting afhankelijk van insecten. Als ons oppervlakte- en grondwater schoon zijn kan de natuur herstellen van het enorme verlies aan biodiversiteit de afgelopen decennia. Oevers, dijken en waterkanten moeten zo natuurlijk mogelijk worden ingericht en het maai- en baggerbeleid moet rekening houden met dieren en planten. Waterschappen hebben in Nederland een belangrijke rol als het gaat om de bescherming van de biodiversiteit. De vele honderden kilometers dijken en watergangen, wegbermen en bomenrijen geven waterschappen de mogelijkheid om de biodiversiteit te versterken. Dat is hard nodig, omdat door de intensieve landbouw met grote lappen

grond waar maar één plantensoort wordt verbouwd ('monocultuur') nog nauwelijks plaats is voor wilde planten en dieren. Dijken, watergangen en wegbermen die als aderen door het landschap lopen zijn zeer geschikt voor natuurontwikkeling en zo vormen wateren en hun oevers een netwerk van groen en blauw tussen beschermde natuurgebieden.

Dieren, dijken en veiligheid

De zeespiegel stijgt door klimaatverandering en dat vraagt om stevige maatregelen. En niet alleen tevéél water, maar ook te weinig water levert problemen op. Door klimaatverandering zijn er lange periodes met droogte, waarbij de natuur onvoldoende water krijgt en dijken kwetsbaar worden doordat ze gaan scheuren. Dijken en kades moeten uiteraard veilig zijn. Tegelijkertijd belemmeren waterkeringen, stuwen en gemalen de migratie van vissen en andere dieren. In gemalen komen jaarlijks miljoenen vissen om het leven. De Partij voor de Dieren wil dat sluizen en gemalen aangepast worden, zodat vissen erlangs kunnen zwemmen. Vissen moeten een natuurlijk leven kunnen leiden en zijn geen speeltje voor hengelaars. Hengelen moet worden verboden. Er moet een einde komen aan de huidige muskus- en beverrattenbestrijding, en waterschappen moeten alles op alles zetten om te voorkomen dat andere gravende dieren zoals de beschermde bever worden gedood.

Vervuiling door industriële landbouw

Schoon water zou vanzelfsprekend moeten zijn, maar de praktijk is anders. De landbouwsector zadelt ons op met een groot milieuprobleem, dat een gevaar vormt voor de kwaliteit van ons water. Het intensieve gebruik van (kunst)mest, hormonen en diergeneesmiddelen in de vee-industrie, samen met het gebruik van zeer schadelijke gifstoffen in de landbouw, tuinbouw en glastuinbouw vervuilen het oppervlakte- en grondwater. Hierdoor sterven planten en dieren. Bovendien komt de drinkwatervoorziening in gevaar. Het waterschap heft zelf belasting om het waterbeheer te bekostigen. Uitgangspunt van dit belastingstelsel zou moeten zijn dat diegenen die het meeste water verbruiken en vervuilen daarvoor de kosten betalen en niet de burger. De Partij voor de Dieren pleit voor een eerlijker belastingstelsel: waarbij de vervuiler betaalt

en waarbij waterschappen meewerken aan de transformatie van de intensieve landbouw en veeteelt naar een duurzamere kringlooplandbouw.

Echte democratie

De Partij voor de Dieren maakt zich sterk voor een waterschap dat rekening houdt met dieren, natuur en milieu. Daarvoor is verandering nodig! Hoewel het waterschap de oudste vorm van democratie is in Nederland, is van echte democratie binnen het waterschap geen sprake. Alleen met direct gekozen volksvertegenwoordigers kunnen alle belangen voor burgers, bedrijven en natuur in de juiste balans worden afgewogen. Macht uitoefenen via de zogeheten geborgde zetels, die toegekend zijn op basis van water- en grondgebruik, is niet meer van deze tijd. Alle geborgde zetels moeten verdwijnen, zodat het tot een volledig democratische zetelverdeling komt.

Het moet sneller

Er is werk aan de winkel in het waterschap. In 2027 moeten internationale normen voor waterkwaliteit behaald zijn. Nederland loopt fors achter bij de invoering, met alle negatieve gevolgen voor de biodiversiteit en risico's voor de volksgezondheid van dien. Het verlies aan biodiversiteit behoort samen met de klimaatcrisis tot de grootste problemen van onze tijd. De biodiversiteits- en de klimaatcrisis moeten in samenhang worden aangepakt. Tijd voor actie.

We staan aan de vooravond van grote veranderingen. Wereldwijd springen mensen op de bres, voor de dieren, de natuur en het klimaat. Samen kunnen we ervoor zorgen dat de positieve omslag er komt, in het belang van ons allemaal. Als we moed tonen en samen in actie komen, kunnen we de wereld veranderen. De vreedzame, groene revolutie is aanstaande.

**Stem
Partij voor de Dieren
in het waterschap,
zodat wij ons sterk
kunnen maken voor
dieren, natuur en milieu
in Wetterskip Fryslân.**

**Je kunt nu nog kiezen!
Kies
Partij voor de Dieren**

Hoofdstuk 1

Kies voor groen en blauw

Natuur- en waterbeheer

Topprioriteit voor waterkwaliteit. Goede waterkwaliteit is meer dan een papieren doelstelling: het is van levensbelang! Voor mensen, dieren en planten. Nederland bungelt in Europa onderaan bij het behalen van de eisen die de Kaderrichtlijn Water stelt aan waterkwaliteit. Daarnaast zorgen droge periodes voor verdroging van de natuur, terwijl dit niet zo zou hoeven te zijn omdat de hoeveelheid neerslag juist toeneemt. Dit zijn gevolgen van de manier waarop we met water omgaan. Het goede nieuws is dat we dit kunnen veranderen! Belangrijk daarbij is het aanleggen en herstellen van natte natuur. Ook kan de bedrijfsvoering van boeren op verschillende vlakken duurzamer worden.

Duurzaam natuurbeleid

Nederland heeft een verscheidenheid aan prachtige natuurgebieden. Voor een grote biodiversiteit en een evenwichtig ecosysteem is het van groot belang dat er meer en betere verbindingen tussen deze natuurgebieden worden gemaakt. Nederland is een echt waterland, waar wateren en oevers een belangrijke verbinding kunnen vormen. Daarom wil de Partij voor de Dieren dat het Wetterskip Fryslân zich actief inspant om de ontwikkeling van natuur te ondersteunen.

- Als expert op het gebied van natte natuur geeft Wetterskip Fryslân pro-actief advies aan provincies en gemeenten over ruimtelijke vraagstukken die dit thema raken.
- Het waterschap zet alles op alles om over gronden te beschikken die nodig zijn voor de aanleg van natte natuur. Wetterskip Fryslân koopt aantrekkelijke ruilgronden aan, stimuleert boeren tot natuurontwikkeling op hun eigen grond, en ook gedwongen maatregelen, waaronder uitkoop, worden daarbij niet geschuwd. Op gronden die het waterschap verpacht, wordt natuurinclusieve landbouw, zoals bloemrijke akkerranden en geen gifgebruik, de norm. Op deze gronden worden geen gewassen gekweekt die om veel bemesting of beregening vragen, zoals snijmaïs en bloembollen.
- Wetterskip Fryslân zet zich actief in om leefgebieden voor boerenlandvogels, zoals grutto's en andere weidevogels, in te richten en ondersteunt individuele boeren met kosteloze waterstaatkundige voorzieningen, wanneer zij hun land geschikt willen maken voor boerenlandvogels.
- Bij werkzaamheden die in opdracht van het waterschap worden uitgevoerd en bij gebouwen en gronden van het waterschap, wordt de verlichting zoveel mogelijk beperkt om lichtvervuiling tegen te gaan en de overlast voor dieren als insecten en vleermuizen zoveel mogelijk te beperken. Ook wordt de kleur van de verlichting en de kant waar het licht op schijnt zo min mogelijk belastend voor dieren.
- Bij besluitvorming rondom het minder diep maken van diepe plassen ('verondieping') wordt er rekening gehouden met de hoge ecologische waarde die deze

kunnen hebben. Verondieping gebeurt alleen met grond en baggerspecie van goede kwaliteit (klasse A). Hierbij wordt verondieping met industrie-restanten, zoals granuliet, uitgesloten.

- Sloten worden niet overgedragen aan de landbouw voor 'beheer onder schouw' om kosten te besparen; dat is een onwenselijke constructie waarbij de verantwoordelijkheid voor het schoonmaken van de sloot bij de boer of burger komt te liggen.
- Sloten worden niet gedempt, tenzij dit onvermijdelijk is om de natuurwaarden van een gebied te verbeteren.
- Er worden diverse structuren en wisselende stroomsnelheden aangebracht in het water, omdat deze de onderwaterbiodiversiteit ten goede komen. We 'bouwen met natuur' zoals boomstammen, keien, modder en beplanting.
- Bij het aanleggen van nieuwe natte natuur zorgt het waterschap voor variatie aan waterplanten, waardoor een natuurlijke biotoop ontstaat voor vissen.

Verbeteren van de waterkwaliteit

De Europese Kaderrichtlijn Water schrijft voor aan welke eisen oppervlakte- en grondwater moeten voldoen. De doelstellingen voor waterkwaliteit moeten volgens de richtlijn in 2027 gerealiseerd zijn, maar worden niet gehaald als we op de huidige voet doorgaan. Een grote boosdoener hierin is de mestuitstoot door de vee-industrie en uitspoeling van mest op het oppervlaktewater. De Partij voor de Dieren wil dat Wetterskip Fryslân de bescherming van de waterkwaliteit zeer hoge prioriteit geeft.

- Wetterskip Fryslân houdt vast aan de doelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water en staat niet toe dat deze naar beneden worden bijgesteld. Hetzelfde geldt voor de Nitraatrichtlijn, de Europese richtlijn over het gebruik van stikstof in de landbouw die bedoeld is om de waterkwaliteit te verbeteren.
- De handhaving van en controle op het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt geïntensiveerd.
- Door intensieve bemesting van landbouwgrond komen veel te veel vervuilende stoffen in het water terecht (bijvoorbeeld via erfafspoeling).

Het waterschap gaat er bij het Rijk en de provincie op aandringen dat bemesting wordt teruggedrongen.

- Bij warm weer gebruiken datacenters water om hun servers te koelen. Het opgewarmde koelwater, waar vaak chemicaliën aan zijn toegevoegd, wordt in oppervlaktewater geloosd. Wetterskip Fryslân gaat hier strenge regels voor opstellen om onduidelijkheden nu en in de toekomst te voorkomen.
- Veel zwerfafval eindigt in het water, waar het tot kleine schadelijke deeltjes afbreekt. Als bewaker van de waterkwaliteit wordt Wetterskip Fryslân daarom ook aanjager van het voorkomen van zwerfafval. Daarvoor gaat het gemeenten proactief informeren over welke maatregelen ze kunnen nemen, de burger informeren en betrekken in opruimacties speelt hierin een belangrijke rol. Speciale aandacht gaat uit naar vuurwerk, sigarettenpeuken en het oplaten van ballonnen.
- Op plekken waar veel afval in het water ligt, gaat Wetterskip Fryslân dit afvangen met bubbelschermen of plasticvangers om te voorkomen dat dit afval in de plastic soep terecht komt. Het waterschap gaat met het Rijk in overleg over hoe de kosten hiervoor op producenten kunnen worden verhaald.
- Het waterschap gaat meer onafhankelijke toezicht-houders, buitengewoon opsporingsambtenaren en sanctiemedewerkers aannemen, om toezicht en handhaving op watervervuiling te verbeteren.
- Ecologisch gezond water bevat een variatie aan waterplanten die past bij de vissen en andere diersoorten die in dat water leven. Het waterschap monitort dit en waar nodig treft het maatregelen om de groei van bepaalde plantensoorten te remmen of te bevorderen.

Hoger waterpeil aanhouden en tegengaan van bodemdaling

Om intensieve landbouw mogelijk te maken en om bebouwd gebied droog te houden, wordt het waterpeil op veel plekken onnatuurlijk laag gehouden. Dit zorgt voor bodemdaling, waardoor het waterpeil nog verder verlaagd moet worden; een vicieuze cirkel die onhoudbaar en onbetaalbaar is. Bovendien zorgt de bodemdaling in de Nederlandse veenweidegebieden

voor hoge uitstoot van broeikasgassen: maar liefst 4% van de totale CO₂-emissie (evenveel als twee miljoen auto's). Het bijzondere karakter van het Friese veenweidegebied staat onder druk. Doordat het waterpeil zakt, oxideert het veen. Hierdoor breekt het veen langzaam af en daalt de bodem. De Partij voor de Dieren wil het tij keren: de functie van het gebied (landbouw of natuur) moet volgen uit het waterpeil en niet andersom.

- Wetterskip Fryslân kiest voor dynamisch peilbeheer met hogere waterpeilen en grotere peilgebieden met minder versnippering. Waar dit kan, laten we water zo natuurlijk mogelijk afstromen. Dit is de belangrijkste maatregel tegen bodemdaling in veenweidegebieden.
- Wetterskip Fryslân helpt boeren bij het overschakelen naar andere landbouwmethoden die passen bij hogere waterstanden, bijvoorbeeld door omschakeling naar gewassen die goed in natte gebieden groeien ('natte teelten'), zoals riet, lisdodde, en cranberries. Daardoor hebben boeren ook geen last meer van 'natschade'.
- Wetterskip Fryslân beheert de watersystemen zo natuurlijk en onderhoudsvrij mogelijk.
- Wetterskip Fryslân spreekt zich uit tegen onderwaterdrainage, waarbij veenweides vol gelegd worden met ondergrondse buizen om ze van binnenuit nat te houden. Dit is een kostbare technologie die vooral wordt gebruikt om onhoudbare landbouwpraktijken te kunnen voortzetten.
- Wetterskip Fryslân zet zich vanuit zijn rol als water- autoriteit en -deskundige in voor een zo snel mogelijke staking van aardgaswinning en schalie- gaswinning. Deze praktijken zijn schadelijk voor de natuur en vormen een risico voor de veiligheid van dijken.
- Wetterskip Fryslân maakt het op verschillende plekken mogelijk om grasland onder te laten lopen om op die manier natuurlijke paaiplaatsen voor vissen en amfibieën te laten ontstaan. Ook op andere plekken in het watersysteem worden paaiplaatsen aangelegd.

- Wetterskip Fryslân draagt niet bij aan de kosten van de lokale aanvoer van zoet water voor het verbouwen van gewassen. In plaats daarvan wordt water bovenstrooms vastgehouden.
- Controle op illegale onderbemalingen (particulieren die het waterpeil van waterschappen negatief beïnvloeden) wordt uitgebreid.
- In de buurt van de zee kan verzilting van landbouwgrond optreden. Het watersysteem wordt niet langer doorgespoeld met zoet water om dit te voorkomen. Het waterschap gaat de landbouwsector aanmoedigen om over te schakelen naar gewassen die bestand zijn tegen verzilting.
- Veel bewoners in het veenweidegebied hebben te maken met funderingsschade, die deels veroorzaakt is, door de stelselmatig te lage waterpeilen. De gezamenlijke overheden zijn aan zet om samen met gedupeerde inwoners ruimhartig te zoeken naar oplossingen. In Fryslân is het advies van de Friese Funderingstafel, met inbreng van bewoners, leidend.

Klimaatadaptatie en tegengaan van verdroging

Zowel te veel als te weinig water kan grote problemen opleveren voor mens en dier. Door de klimaatverandering komen extremen aan beide uiteinden van dit spectrum steeds vaker voor. De Partij voor de Dieren wil daarom inzetten op oplossingen die hevige regenval kunnen opvangen zodat er tijdens droge periodes genoeg water beschikbaar is voor plant en dier.

- Voor het afvoeren van de toenemende hoeveelheden rivier- en regenwater zet Wetterskip Fryslân in op het bovenstrooms vasthouden van water, het kronkelen (meanderen) van beken en het verbreden van rivierbeddingen. Langer vasthouden van water heeft voorrang boven versneld afvoeren.
- Wetterskip Fryslân legt actief waterbergingen aan. Deze waterbergingen krijgen tevens een natuurfunctie en bevatten voldoende vluchtheuvels voor dieren.
- Er komt een vergunningplicht voor het onttrekken van grond- en oppervlaktewater.

- Daarvoor gelden scherpe voorwaarden, waaronder een maximum voor wateronttrekking dat inspeelt op verdroging. Hierop wordt streng gehandhaafd. Er wordt gekeken naar nut en noodzaak: kunstgras wordt niet beregend met schaars grondwater.
- Er komen regels over de manier van water onttrekken, zo moet de slang waarmee het water wordt opgepompt een amfibiefilter bevatten en moet schade aan de bodem worden geminimaliseerd.
 - De controle op illegale waterputten wordt uitgebreid.
 - Wetterskip Fryslân biedt subsidiemogelijkheden voor grondeigenaren die maatregelen nemen om de sponswerking van de bodem te verbeteren.
 - Het waterschap dringt er bij andere overheden en drinkwaterbedrijven op aan om het gebruik van drinkwater terug te dringen en daar met name in tijden van droogte de aandacht op te vestigen. Wetterskip Fryslân helpt boeren bij het overschakelen naar vormen van landbouw die minder kwetsbaar zijn voor droogte, zoals droogteresistente gewassen en voedselbossen.

Duurzame dijken, kades en oevers vol biodiversiteit

De kades in Nederland zijn meestal voorzien van harde keringen. Dit is desastreus voor het waterleven. De Partij voor de Dieren wil dat keringen beter in het natuurlijke landschap worden ingepast. Groene dijken bieden de beste kansen voor verschillende planten- en diersoorten. Dat vergroot de biodiversiteit en de robuustheid van het ecosysteem.

- Bij het versterken van waterkeringen wordt er geïnvesteerd in groene dijken met duurzaam beheer en lage onderhoudskosten. Bloem- en kruidenrijke dijken, waar weinig gemaaid wordt en waar meststoffen geweerd worden, zijn voordelig voor biodiversiteit zowel als stevigheid van de dijk.
- Wetterskip Fryslân gedooft niet dat boeren koeien laten grazen op dijken.
- Bij renovatie en herstel worden kades zoveel mogelijk met een flauw aflopend talud aangelegd, de zogenaamde natuurvriendelijke oevers.

- Wetterskip Fryslân brûkt gjin bestrijdingsmiddelen foar it ferwideren fan ongewenste planten op dijen, mar kiest foar handmatig, mechanisch of biologisch ferwideren.
- Bomen wurde allinne gekapt as zij een gevaar vormen voor de waterkering en als er geen minder ingrijpende alternatieven zijn. Wanneer het waterschap bomen kapt worden deze altijd gecompenseerd, ook als dat niet wettelijk verplicht is. Bomen wurde vervangen door inheemse soorten van gelijke of grotere ecologische waarde die ook de fauna ten goede komen.
- Wetterskip Fryslân hanteert een streng ‘nee, tenzij’ beleid met betrekking tot demontabele keringen ter vervanging van dijen. Het onder tijdsdruk moeten opbouwen van zo’n kering vergt veel van de organisatie, brengt veiligheidsrisico’s met zich mee, en is daarnaast vervuilend door het transport dat ervoor nodig is.
- Wetterskip Fryslân werkt mee aan experimenten om bomen en planten in te zetten voor de waterveiligheid. Vegetatie aan de voet van de dijk kan onder andere golven dempen, stroming verminderen, de bodem stabiliseren en de natuurwaarde verhogen.
- Wetterskip Fryslân maait bermen, oevers en dijen op manieren die rekening houden met vlinders, bijen en andere insecten. Een voorbeeld hiervan is sinusbeheer, waarbij er slingerend en in fases gemaaid wordt.
- Maaien wordt gefaseerd uitgevoerd en het maaisel wordt pas afgevoerd nadat dieren de kans hebben gehad eruit te ontsnappen. De maaifrequentie is in principe niet meer dan tweemaal per jaar en het maaimoment is afgestemd op de optimale ontwikkeling van een kruidenrijke vegetatie.
- Baggerwerkzaamheden vinden niet volgens een vast stramien plaats, maar allinne als uit onderzoek blijkt dat het nodig is om het water ecologisch gezond te houden. Wetterskip Fryslân brûkt diervriendelijke baggermethoden.
- Oeverbegroeiingen en biotopen wurde nooit geheel verwijderd, mar er blijen allinne delen staan.
- Er vinden geen werkzaamheden plaats in periodes waarin de soorten kwetsbaar zijn: tijdens de voortplantingstijd, de winterrust en/of migratie.
- Wetterskip Fryslân zorgt dat (onder)aannemers ook duurzaam materiaal gebruiken. Voor maaien en baggerwerkzaamheden zijn voldoende elektrische aansluitpunten.
- Wetterskip Fryslân stelt ecologische en diervriendelijke werkprotocollen op. Er wurde bindende afspraken met uitvoerders gemaakt over het opvolgen hiervan. Ecologen controleren hierop.
- Wetterskip Fryslân staat het gebruik van gifstoffen, zoals glyfosaat, bij beheer en onderhoud niet toe.
- Medewerkers die vaak in het veld werken wurde getraind om gewonde dieren te verzorgen en in veiligheid te brengen. Wetterskip Fryslân bekijkt hoe het werk van opvanglocaties voor onder meer (water) vogels kan wurde ondersteund.

Diervriendelijk onderhoud

Wetterskip Fryslân dient bij het onderhoud aan kunstwerken, waterwegen, bermen, oevers en dijen een duurzaam, diervriendelijk beleid te hanteren. Onderhoud aan kunstwerken en waterwegen is met name noodzakelijk voor een goede waterafvoer en waterkwaliteit. Overtollige begroeiing, vuil en andere materialen wurde verwijderd. Het maaien van de planten langs en in de oevers en het baggeren van sloten en kanalen gebeurt om de waterafvoercapaciteit in stand te houden. Voor de dieren die in en om het water leven betekent dit waterbeheer meestal een levensbedreigende ingreep. De Partij voor de Dieren vindt daarom dat deze ingrepen terughoudend moeten wurde toegepast.

Hoofdstuk 2

Dieren tellen mee

Dierenrechten en dierenwelzijn

Alle levende wezens horen vrij te zijn en naar hun aard te kunnen leven. Dat geldt ook voor dieren die in en rond het water leven. Wetterskip Fryslân houdt daarom rekening met de belangen van alle dieren bij het ontwerpen, inrichten en aanleggen van dijken en het watersysteem. Dat gebeurt nu nog te weinig. Dieren worden dan ook vaak de dupe van beslissingen die in een waterschap worden genomen, van muskusratten tot vissen.

De Partij voor de Dieren vindt dat Wetterskip Fryslân in al zijn beleid de intrinsieke waarde en bescherming van in het wild levende dieren moet waarborgen. De dieren moeten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. In plaats van het bestrijden van dieren die overlast zouden veroorzaken, kiezen we voor preventief beleid waarmee schade wordt voorkomen.

Dieren en dijken

Dijken en kades kunnen aantrekkelijke leefgebieden vormen voor sommige diersoorten. De Partij voor de Dieren vindt dat dieren hun leefomgeving mogen behouden. De mens mag in ieder geval door de manier waarop wij ons land inrichten geen overlast voor dieren veroorzaken, of moet daar oplossingen voor verzinnen. De Partij voor de Dieren wil dat we rekening met elkaar houden. Waterveiligheid en dierenrechten zijn geen tegenstrijdige belangen waar tussen gekozen hoeft te worden. We zetten in op preventie en maatregelen om schade door gravende dieren, zoals de muskusrat, beverrat of bever te voorkomen. Het uitgangspunt om gravende dieren te doden is dierenvriendelijk, wreed en onethisch. Jaarlijks worden nu nog tienduizenden dieren per jaar gedood door waterschappen. Dit gaat naar nul.

- Wetterskip Fryslân stopt met het doden van gravende dieren. In plaats daarvan treft het diervriendelijke en duurzame preventieve maatregelen om kwetsbare dijken en kades te beschermen, zoals het aanbrengen van gaas, en intensificeert het de controle op schade, waardoor de veiligheid wordt gegarandeerd.
- Wetterskip Fryslân gebruikt detectiemethoden om graverij van dieren in dijken en kades op te sporen, zodat tijdig reparatiewerkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. eDNA, een methode om de aanwezigheid van soorten in water aan te tonen, is een technologie hiervoor. Wetterskip Fryslân beschikt over eDNA en zal deze techniek ook inzetten voor preventie in plaats van het doden van dieren.
- Muskusrattenbestrijders worden omgeschoold tot schadeherstellers.
- Zolang muskus- en beverratten nog worden bestreden wordt de verdrinkingsval onmiddellijk verboden. Bovendien worden ‘muskusratten-beheerders’ weer gewoon muskusrattenbestrijders genoemd.
- Wetterskip Fryslân stopt met de verhuur van jachtrechten op zijn terreinen. Het afschieten van dieren in het kader van zogenaamd populatiebeheer of schadebestrijding wordt beëindigd.

Het waterschap maakt geen gebruik van provinciale vrijstellingen voor het opzettelijk mogen doden van dieren op zijn terreinen.

- Wetterskip Fryslân maakt zijn velden, zomen en dijken aantrekkelijk voor ganzen en boerenlandvogels om zo mogelijke landbouwschade te voorkomen.
- Er wordt ingezet op het versterken van het ecosysteem om verspreiding van invasieve uitheemse soorten, zoals de Amerikaanse rivierkreeft, tegen te gaan: een robuust ecosysteem kan de komst van exoten beter aan en komt weer in balans.
- De bever is een beschermde diersoort. Wetterskip Fryslân stemt niet in met beverprotocollen waarin de mogelijkheid om deze dieren te doden is opgenomen.
- De rapportage van schade aan dijken en kades wordt uitgesplitst naar diersoort, waarbij niet alleen gekeken wordt naar uitheemse soorten, maar ook inheemse wilde diersoorten zoals dassen, mollen, en vossen, bedreigde diersoorten zoals konijnen, en gehouden dieren zoals honden.
- In de rampenplannen van Wetterskip Fryslân worden zowel in het wild levende dieren als gehouden dieren meegenomen.
- Bij steile oevers en harde kades worden er inhammen of fauna-uittreedplaatsen aangelegd om te water geraakte dieren te helpen op het droge te komen.
- Jaarlijks rapporteert Wetterskip Fryslân hoeveel dieren het heeft gedood of laten doden, om welke reden, op welke manier en of er bijvangst is geweest.

Onderwaterleven

Dieren die in het water leven, zoals vissen, zijn afhankelijk van het waterschap om te kunnen leven naar hun aard. Wetterskip Fryslân faciliteert dat, omdat het deze dieren én de ecologische waterkwaliteit ten goede komt. In het bijzonder kan Wetterskip Fryslân een belangrijke rol spelen in het tegengaan van hengelen. Hengelen is, net als jagen op land, een vorm van tijdverdrijf ten koste van dieren. De Partij voor de Dieren wil daarom een verbod op hengelen. Ook het mogelijk maken van vismigratie krijgt prioriteit: de tienduizenden stuwen, gemalen, sluizen, dammen en waterkrachtcentrales in Nederland vormen obstakels in de natuurlijke trek van vissen.

Jaarlijks worden in de gemalen miljoenen vissen verminkt of gedood, maar ook krabben, kreeften en kikkers worden slachtoffer. Wetterskip Fryslân verbiedt ook het uitzetten van onderwaterdieren. Hoewel dit sympathiek klinkt, leidt uitzetten van meer dieren tot een ongewenste verstoring van het natuurlijke evenwicht en is het een inbreuk op de fundamentele rechten van dieren. Dieren kunnen wel op natuurlijke wijze uit zichzelf terugkeren.

- Wetterskip Fryslân stopt met de verhuur van zijn visrechten en met het inrichten van hengelplaatsen, of deze nou door belastingbetalers of op eigen kosten van de hengelaars worden aangelegd.
- Wetterskip Fryslân biedt voorlichting aan burgers over de nadelige gevolgen van hengelen voor dieren, natuur en milieu.
- Stroperij is een hardnekkig probleem, met name illegale visserij. Wetterskip Fryslân stelt een actieplan tegen stroperij op en maakt handhaving capaciteit vrij voor nachtelijke controles op zijn terreinen. Wetterskip Fryslân lobbyt bij gemeenten voor een stevige gecoördineerde aanpak van stroperij in zijn beheersgebied.
- Wetterskip Fryslân staat het bijvoeren en uitzetten van vissen, zoals karpers, niet toe.
- Wetterskip Fryslân werkt niet mee aan het uitzetten van ‘filter-feeders’, die het water zuiveren van bijvoorbeeld blauwalg, zoals driehoeks- en quaggamosselen. Hoewel deze dieren soms een positief effect op de waterkwaliteit hebben is dat lang niet altijd zo.
- Hengelsportverenigingen worden nu nog ingezet voor kennis, onderzoek, monitoring en educatie van en over vissen. Deze organisaties handelen echter niet in het belang van vissen. Daarom gaat Wetterskip Fryslân deze taken overnemen, samen met natuurorganisaties.
- Beelden van visdeurbellen en visliften helpen het bewustzijn over het onderwaterleven te vergroten. Het waterschap gaat, via de Unie van Waterschappen, deze beelden en de kennis over onderwaterleven gratis toegankelijk maken voor een breed publiek.
- Stuwen en gemalen worden visveilig gemaakt, bijvoorbeeld door het aanleggen van een vispassage.

Uiteindelijk worden alle wateren van het waterschap zodanig verbonden dat er geen beperkingen zijn aan de migratie van vissen. Zolang het waterschap nog visrechten verhuurt, worden alle vormen van visserij verboden in de directe omgeving (300 meter) van vispassages en paaiplaatsen.

- Veel vispassages werken niet door slecht beheer of onderhoud. Wetterskip Fryslân stelt daarom beheer- en onderhoudsplannen op voor al zijn vispassages.
- Wetterskip Fryslân zet zich in voor het opheffen van de visstandbeheercommissies.
- Zolang visstandbeheercommissies nog bestaan, neemt het waterschap het voorzitterschap op zich en worden natuur- en dierenbeschermingsorganisaties uitgenodigd om toe te treden. Nu bestaan ze enkel nog uit hengelaars en vissers. De taak van de commissies wordt om zich in te zetten voor biodiversiteit en natuurbehoud. Wetterskip Fryslân krijgt de eindverantwoordelijkheid voor het beheer en de metingen van de visstand en voert deze zelf diervriendelijk uit.
- Voor waterkrachtcentrales hanteert Wetterskip Fryslân vispasseerbaarheid als een harde voorwaarde.
- In het droogteplan van Wetterskip Fryslân wordt aandacht besteed aan vissen. Hierbij valt te denken aan het evacueren van vissen bij het (dreigende) droogvallen van hun leefomgeving en het voorkomen dat vispassages gesloten worden om water te besparen.
- Er komt een noodnummer voor (dreigende) vissterfte waar burgers 24 uur per dag terecht kunnen. Wetterskip Fryslân neemt de verantwoordelijkheid en de leiding bij het redden van deze dieren. Deze verantwoordelijkheid wordt niet uitbesteed aan verenigingen van hengelaars, die het inzetten voor hun eigen PR-doeleinden.

Gehouden dieren

Hoewel Wetterskip Fryslân zelf niet of nauwelijks dieren houdt, heeft ze wel een verantwoordelijkheid ten aanzien van dieren die op zijn gronden leven of die geraakt worden door de taakuitvoering.

Een belangrijke component hiervan is het meenemen van de belangen en zorg voor dieren in de calamiteitenplannen die het waterschap opstelt.

- Wetterskip Fryslân is terughoudend met het inzetten van grazende dieren voor het natuurlijk onderhoud van beplanting, zoals geiten die riet eten. Dieren die hiervoor ingezet worden, verdienen een goed leven en worden niet geslacht.
- Het waterschap stelt strenge voorwaarden op het gebied van dierenwelzijn op waar pachters aan moeten voldoen die dieren op gronden van het waterschap willen laten grazen. Voorbeelden van voorwaarden zijn verplichte beschutting tegen de zon en levenslange zorg. Hier wordt intensief op gehandhaafd.
- Op terreinen van Wetterskip Fryslân worden geen bijenkasten geplaatst: de commerciële honingbij vormt een bedreiging voor de vele inheemse bijensoorten die Nederland rijk is, doordat deze concurreren om hetzelfde schaarse voedsel.
- Er komt een nota dierenwelzijn en Wetterskip Fryslân krijgt een portefeuillehouder dierenwelzijn.
- Wetterskip Fryslân geeft geen vergunning voor wateronttrekking en lozing van viskwekerijen.

Hoofdstuk 3

Er is geen Planeet B

Klimaat, biodiversiteit en circulariteit

We leven op een prachtige planeet die alles biedt wat het leven mooi maakt. Maar door ons toedoen warmt de Aarde in rap tempo op. Door de uitstoot van broeikasgassen, het gebruik van gif en de vernietiging van natuur maakt de mensheid de Aarde onleefbaar voor mens en dier. De gevolgen daarvan zijn al dagelijks te zien: wateroverlast, droogte en overmatige algengroei.

We kunnen niet op dezelfde voet door blijven gaan, ook niet als we slechts een beetje vergroenen. Door nú radicaal andere keuzes te maken, kunnen we de klimaatcrisis en de biodiversiteitscrisis samen het hoofd bieden.

De Partij voor de Dieren zet daarom volop in op een koersverandering. Daarin moet iedereen zijn steentje bijdragen. Juist het waterschap heeft volop mogelijkheden om te helpen de planeet leefbaar te houden. Daarom kiezen wij voor Plan B, nu en in de toekomst.

De biodiversiteitscrisis en klimaatcrisis samen aanpakken

Pas als we durven te denken vanuit het meest kwetsbare – dieren, natuur en milieu – zullen we in staat zijn om de noodzakelijke veranderingen door te voeren die het mogelijk maken om te blijven leven op deze prachtige planeet. De belangrijkste maatregel om de crises te keren is het verkleinen van onze ecologische voetafdruk. Dit vraagt om een allesomvattende aanpak: één waarbij klimaatplannen gecombineerd worden met maatregelen voor behoud en herstel van biodiversiteit. Dat doen we samen met inwoners en bedrijven. Zo kunnen we genieten van meer water, natuur en een fijnere en schonere woonomgeving. We maken van een min-minsituatie een win-winsituatie.

- Wetterskip Fryslân roept de klimaat- en biodiversiteitscrisis uit. Er komt een portefeuillehouder voor klimaat en biodiversiteit. Al het beleid wordt getoetst op duurzaamheid in een duurzaamheidsparagraaf, waarin de gevolgen voor dieren, natuur, milieu en klimaat staan omschreven.
- Voor alle klimaatplannen wordt zo vroeg mogelijk in het proces een natuurtoets uitgevoerd, om kansen te benutten en bedreigingen voor aanwezige planten en dieren te voorkomen.
- Wetterskip Fryslân plant extra bomen om langdurig CO₂ op te vangen.
- In het kader van de Omgevingswet ontwikkelt het waterschap een Watervisie waarin de aanpak van de klimaat- en biodiversiteitscrises de hoogste prioriteit krijgt.
- Uiterlijk in 2030 stoot het waterschap niet of nauwelijks broeikasgassen meer uit en compenseert het de eventuele resterende uitstoot ('klimaat-neutraal'). Daarvoor komt er een ambitieus klimaatplan met bijbehorend budget. Er komen concrete, afrekenbare tussendoelen en snelle bijstelling als die doelen niet gehaald dreigen te worden.
- Wetterskip Fryslân stelt een biodiversiteitsherstelplan op. Daarin wordt onder meer in kaart gebracht welke bedreigde soorten er in het beheersgebied leven en beschreven welke maatregelen genomen worden om deze soorten duurzame overlevingskansen te bieden.

- Wetterskip Fryslân verzoekt de rekenkamer (commissie) doorlopend te onderzoeken of het klimaatbeleid voldoende bijdraagt aan het bereiken van klimaatdoelstellingen en klimaat-rechtvaardigheid.

Duurzaam en diervriendelijk energie opwekken

Onze energie gaan we duurzaam opwekken, dichtbij huis en met respect voor mens, dier en natuur. Omdat ruimte schaars is moeten we goed nadenken over waar we energie kunnen opwekken. De Partij voor de Dieren zet vol in op fossielvrije energie uit zon en wind, op locaties waar het niet schadelijk is voor dier of natuur. Wij hanteren strikte eisen voor duurzaamheid en veiligheid om te bepalen welke vormen van energieopwekking geschikt zijn.

- Wetterskip Fryslân wekt in 2025 evenveel energie op als dat het verbruikt ('energie-neutraal').
- Wetterskip Fryslân plaatst windturbines en zonnepanelen voor de eigen energieproductie zoveel mogelijk op eigen terreinen. Ze worden nooit geplaatst in kwetsbare natuurgebieden zoals het Natuurnetwerk Nederland, de Natura 2000-gebieden en weidevogelkerngebieden.
- Voor de plaatsing van zonnepanelen op dijken ('zon-op-dijk') en op het water ('zon-op-water') geldt het voorzorgsbeginsel, waarbij eerst de effecten van zonnepanelen op de bodem en de biodiversiteit worden onderzocht.
- Wanneer Wetterskip Fryslân windturbines bouwt worden altijd maatregelen getroffen om slachtoffers onder vogels en vleermuizen te voorkomen, zoals een stilstandvoorziening en een zwarte wiek.
- Wetterskip Fryslân claimt zijn regierol op het gebied van aquathermie (het opwekken van warmte uit water) om te kunnen garanderen dat het de onderwaterecologie ten goede komt.
- Wetterskip Fryslân onderzoekt in hoeverre riothermie (het winnen van warmte uit rioolwater) kan bijdragen aan de warmtetransitie. Voorwaarde hiervoor is dat het niet leidt tot meer emissies.

- Het biogas dat de rioolwaterzuivering produceert wordt bij voorkeur zelf gebruikt of anders geleverd aan industrieën die nog niet kunnen overstappen op duurzamere energietechnologieën.

Een betere wereld begint... bij het waterschap

De beste plek om de wereld te verbeteren is dichtbij huis, in je eigen waterschap. Daarin wil de Partij voor de Dieren dat Wetterskip Fryslân laat zien hoe je duurzaam wordt om zo burgers en bedrijven te inspireren. Bij klimaatmitigatie, ofwel het tegengaan van klimaatverandering, is er door Wetterskip Fryslân nog veel winst te behalen die kan doorsijpelen naar de rest van de maatschappij.

- Bij de aanbesteding en inkoop van producten en diensten en bij het verlenen van subsidies worden harde duurzaamheidscriteria gesteld over bijvoorbeeld CO₂-uitstoot, biodiversiteit, gifgebruik, dierenwelzijn, fairtradehandel, goede arbeidsomstandigheden en circulaire en lokale economie. Hierover wordt jaarlijks gerapporteerd.
- Gebouwen, gemalen en zuiveringsinstallaties zijn uiterlijk 2030 natuurinclusief en fossielvrij.
- Zonnepanelen en groen worden de norm op daken, gevels, gemalen, zuiveringsinstallaties en eigen parkeerplaatsen, behalve op monumentale en beeldbepalende panden.
- Rioolwaterzuiveringen gaan prioriteit geven aan het terugdringen van lachgas en methaan, twee sterke broeikasgassen.
- Ambtenaren en bestuurders worden gestimuleerd om op de fiets of met het openbaar vervoer naar het werk te komen. Het waterschap is flexibel met werktijden, zodat medewerkers buiten de spits kunnen reizen.
- Wetterskip Fryslân stimuleert en faciliteert ambtenaren om een deel van de tijd thuis te werken. Ambtenaren die wél op kantoor werken worden geclusterd, zodat minder ruimtes bezet worden en het energieverbruik omlaag kan.
- Wetterskip Fryslân is transparant over zijn CO₂-uitstoot en -besparing van haar eigen organisatie en

rapporteert de voortgang jaarlijks in een duidelijke, feitelijke en openbare CO₂-boekhouding.

- Wetterskip Fryslân wordt fossielvrij en verbreekt de (financiële) banden met fossiele bedrijven.
- Wetterskip Fryslân spreekt steun uit voor de actie 'fossielvrije pensioenbeleggingen'.
- Wetterskip Fryslân werkt niet samen met bedrijven die zich schuldig maken aan ecocide, dat wil zeggen grootschalige beschadiging of vernietiging van ecosystemen.

Grondstoffenfabriek

Duurzaamheid vraagt om hergebruik. Ons afvalwater zit vol met schaarse waardevolle grondstoffen: fosfaat, stikstof, kalium, cellulose en bouwstenen voor bioplastics. Deze worden nu nog geloosd met het gezuiverde afvalwater, maar kunnen teruggewonnen worden. Deze verduurzaming leidt ook tot grote kostenbesparing.

- De rioolwaterzuiveringen van Wetterskip Fryslân worden écht grondstoffenfabrieken. Bij de keuze welke grondstoffen gewonnen worden staat niet het verdienmodel vooraan, maar de maatschappelijke waarde van het terugwinnen van stoffen, waaronder sowieso fosfaat.
- Wetterskip Fryslân gaat onderzoeken hoe het effluent (gezuiverd afvalwater) duurzaam kan worden gebruikt als grondstof. Het zou bijvoorbeeld gebruikt kunnen worden in industriële processen waarvoor nu nog schoon water wordt gebruikt.
- Wetterskip Fryslân gaat samen met andere waterschappen onderzoeken hoe het slib van rioolwaterzuiveringen op duurzame manier kan worden verwerkt. Slibtransport vindt, indien nodig, plaats over water in plaats van met vrachtwagens.
- Wetterskip Fryslân pleit er bij het Rijk voor om een verbod op plastic in kleding en cosmetica in te voeren, om plastic verpakkingen te voorkomen en verminderen, om de toevoer van microplastics in het water terug te dringen.
- Wetterskip Fryslân creëert een materialenpaspoort voor al zijn projecten als eerste stap richting 100% circulair werken.

- Wetterskip Fryslân is circulair in 2030.
- Er wordt onderzocht hoe de rioolwaterzuiveringen hun chemicaliëngebruik kunnen terugdringen door over te stappen op ecologische zuiveringsmethoden. Het gebruik van dieren in zo'n proces is uitgesloten.

Hoofdstuk 4

Een prettige en veilige leefomgeving

Huisvesting, mobiliteit en recreatie

Water is bepalend voor hoe we ons land indelen. Mensen wonen graag op plekken waar ze makkelijk droge voeten houden. Voor de veiligheid en het welzijn van mensen, maar ook die van wilde en gehouden dieren, is het van groot belang dat zij worden beschermd tegen overstromingen. Minstens zo belangrijk is het om mens en dier te behoeden voor ongezond water en watertekorten. Wetterskip Fryslân is deskundige op dit gebied, en helpt provincie en gemeenten bij het maken van verstandige keuzes voor de inrichting van het landschap.

De Partij voor de Dieren wil dat een duurzame toekomst hierin centraal wordt gesteld. Het water(schap) moet veilig en gezond zijn voor al wat leeft!

Droge voeten

Nederland wordt wereldwijd geroemd omdat we ons laaggelegen land zo goed beschermen tegen wateroverlast. Door klimaatverandering wordt dat wel steeds moeilijker: de zeespiegel stijgt, rivierstanden worden onvoorspelbaarder, en er zijn vaker hoosbuien. De Partij voor de Dieren wil dat Wetterskip Fryslân verder kijkt dan het huidige Hoogwaterbeschermingsprogramma. Ook wordt er gewerkt aan groene zones in steden die dienen als waterbuffer om overtollig regenwater afkomstig van hoosbuien op te vangen.

- De watertoets, waarin het waterschap gemeenten advies geeft over klimaatadaptief bouwen, moet een dwingender karakter krijgen.
- Wetterskip Fryslân wijst gemeenten en provincies op de grote risico's van nieuwe bebouwing op kwetsbare plekken zoals op dijken, in uiterwaarden en in diepe polders.
- Bij de versteviging en verhoging van dijken wordt altijd gekeken naar kansen voor, en samenwerking met de natuur, zoals door het gebruik van klei uit het eigen waterschap.
- Wanneer er met grondeigenaren en -pachters is afgesproken dat hun grond bij hoogwater onder mag lopen, worden schadeclaims hierover niet ingewilligd.
- In de rampenplannen van Wetterskip Fryslân wordt extra aandacht besteed aan kwetsbare groepen mensen, bijvoorbeeld tijdens de evacuatie en opvang bij overstromingen.
- Samen met gemeenten stelt het waterschap subsidies beschikbaar die de afwatering verbeteren, zoals voor het vervangen van stenen in tuinen, parkeerplaatsen en schoolpleinen door planten, voor het aanleggen van groene gevels en daken op gebouwen en voor het creëren van bloemrijke wadi's - groene greppels in bebouwd gebied die hemelwater kunnen opvangen zodat het geen overlast veroorzaakt en langzaam in het grondwater infiltreert. Wetterskip Fryslân pleit er bij gemeenten voor dat in nieuwbouwwijken het regenwater van het riool wordt afgekoppeld, waardoor het in de grond kan lopen. Wanneer het rioolstelsel in een bestaande

wijk aan vervanging toe is, stimuleert het waterschap de gemeente om over te stappen op een gescheiden stelsel. Hierbij worden maatregelen genomen om stankoverlast te voorkomen.

Duurzaam wegbeheer

Door werkzaamheden van het waterschap moeten regelmatig wegen van anderen worden vernieuwd. Bovendien heeft het waterschap diverse wegen in beheer. De Partij voor de Dieren zet in op duurzame inrichting en onderhoud van deze wegen.

- Wanneer er door werkzaamheden van het waterschap wegen opnieuw moeten worden aangelegd, pleit het waterschap bij gemeenten en provincies voor duurzame inrichting van wegen, waarbij fietsers, voetgangers en openbaar vervoer prioriteit krijgen boven gemotoriseerd verkeer.
- Wetterskip Fryslân is verantwoordelijk voor de aanpak van eikenprocessierupsen langs waterschaps-wegen. Er wordt ingezet op preventie, bijvoorbeeld door het plaatsen van nestkasten van natuurlijke vijanden. Er worden geen dieren voor uitgezet. Dezelfde uitgangspunten worden gehanteerd bij de bastaardsatijnrups. Waar preventie niet voldoende werkt, wordt er alsnog niet bestreden, maar wordt eventueel de omgeving afgezet.
- Waar mogelijk kiest het waterschap voor halfopen bestrating voor een goede afwatering. Hierbij wordt rekening gehouden met mensen met een mobiliteitsbeperking.

Water en volksgezondheid

Water speelt op vele manieren een rol in volksgezondheid. Zo is vervuild water een groot risico voor de gezondheid van mensen en andere dieren. Maar ook de verspreiding van virusdeeltjes in rioolwater, zoals tijdens de coronacrisis, wordt gemonitord door de waterschappen. De Partij voor de Dieren vindt voorkomen beter dan genezen, en ziet graag dat het waterschap daar zijn rol in pakt.

- Blauwalg en botulisme kunnen we alleen samen voorkomen, daarom geeft Wetterskip Fryslân voorlichting aan burgers over wat ze daarvoor kunnen doen, zoals watervogels niet meer voeren.
- Wetterskip Fryslân biedt altijd een zo actueel mogelijk overzicht van wateren waar blauwalg of botulisme gedetecteerd is en communiceert hier proactief over naar lokale media en mede-overheden. Bij deze wateren worden zo snel mogelijk waarschuwborden geplaatst om te waarschuwen voor de gevaren van recreatie in en rondom het water.
- Wetterskip Fryslân kiest voor het verbieden van hengelen, in plaats van voor loodvrij hengelen of hengelen met minder lokaas. Voor dit laatste wordt vaak nog gekozen ten behoeve van de waterkwaliteit en volksgezondheid, maar ook de gezondheid van de vissen telt mee.
- Bij rioolwaterzuiveringsinstallaties en rioolgemalen wordt op milieuvriendelijke wijze gemonitord op geur om overlast voor de omgeving en vervuiling te beperken.
- Voorkomen is beter dan genezen. Om medicijn-gebruik terug te dringen zoekt Wetterskip Fryslân naar mogelijkheden om lokale preventieakkoorden te steunen. Het waterschap gaat met gemeentes in gesprek om het verzamelen van niet-gebruikte medicijnen te verbeteren. Om de medicijnresten die wel in het water terechtkomen aan te pakken wordt geïnvesteerd in filters.
- Door uitspoeling van mest komen medicijnresten en hormonen uit de vee-industrie in het oppervlaktewater terecht. Wetterskip Fryslân lobbyt daarom bij de Rijksoverheid voor strengere regels voor het gebruik van deze stoffen.
- Wetterskip Fryslân geeft geen nieuwe vergunningen meer af waarmee bedrijven (potentieel) zeer zorgwekkende stoffen mogen lozen op het oppervlaktewater, in de bodem, of in het riool en bekijkt of al uitgegeven vergunningen ingetrokken kunnen worden.
- Wetterskip Fryslân lobbyt voor een landelijk verbod op de productie, het gebruik en de lozing van extreem gevaarlijke stoffen, waaronder PFAS.

Wetterskip Fryslân geeft geen toestemming voor plannen waarbij grond of bagger wordt gebruikt die vervuild is met deze stoffen.

- Wetterskip Fryslân oefent bij de nationale overheid, provincies en gemeenten druk uit om houtstook door huishoudens terug te dringen, omdat dit de grootste bron is van kankerverwekkende stoffen zoals PAK's in het oppervlaktewater.

Recreatie in en rond het water

De natuur is in de eerste plaats de leefomgeving van vele dieren en planten. Om die reden is het niet te verantwoorden om alle gebieden waar het waterschap zijn opgaven realiseert ook open te stellen voor recreatie. Tegelijkertijd vindt de Partij voor de Dieren het belangrijk dat mensen in aanraking kunnen komen met natuur en met wilde dieren. Daarom kiezen we ervoor recreatie alleen toe te staan als dat de natuur niet schaadt.

- Wanneer het waterschap kansen ziet om recreatieve voorzieningen aan te leggen worden deze mogelijkheden aan strenge criteria getoetst. Er wordt een 'nee, tenzij' in plaats van een 'ja, mits' beleid gehanteerd.
- Als vaarwegbeheerder zorgt Wetterskip Fryslân samen met gemeenten voor voldoende mogelijkheden om afvalwater op het riool te lozen.
- Wetterskip Fryslân staat geen vormen van recreatie toe op zijn wateren en terreinen die het water vervuilen, de natuur verstoren of waarbij dieren worden gebruikt. Voorbeelden daarvan zijn paardrijden, quads en waterscooters.
- Bij nieuw aan te leggen paden wordt er rekening gehouden met de verstoringsafstanden van gebieden die belangrijk zijn voor vogels. Bestaande paden kunnen om deze reden worden verplaatst.
- Recreatief medegebruik wordt door Wetterskip Fryslân zoveel mogelijk gecombineerd met educatie over het werk van het waterschap en de rol die burgers en bedrijven hier zelf in kunnen vervullen.

Voorlichting over thema's met grote maatschappelijke impact

Educatie vanuit het waterschap is niet alleen een bijproduct; het is nodig dat waterschappen hier actief op inzetten. De kennis die er binnen Wetterskip Fryslân bestaat over zaken als watervervuiling, klimaatverandering en vismigratie biedt interessant en zeer actueel lesmateriaal voor scholen. Daarnaast kan het worden ingezet om het draagvlak bij de bevolking te vergroten voor maatregelen om vervuiling en klimaatverandering tegen te gaan en waar nodig te stimuleren om zelf actie te nemen of gedrag aan te passen.

- Wetterskip Fryslân ontwikkelt of werkt mee aan lesprogramma's en spreekbeurten over problemen rond watervervuiling, zoals de plastic soep en mestuitspoeling, en over problemen rondom waterschaarste in Nederland als gevolg van klimaatverandering.
- Wetterskip Fryslân biedt diervriendelijke alternatieven voor de lessen die hengelaars op scholen geven. Het waterschap richt zich in deze lessen op de vissen zelf en de invloed die menselijke beslissingen hebben op hun leefomgeving.
- Wetterskip Fryslân maakt gebruik van 'citizen science' (onderzoek uitgevoerd door burgers) om kennis te verzamelen over waterkwaliteit en burgers beter te betrekken bij dit onderwerp.
- Wetterskip Fryslân participeert in herdenkingen van watersnoodrampen die het gebied hebben geraakt. Het grijpt deze tevens aan om bewustzijn te creëren over het risico op nieuwe overstromingen als gevolg van klimaatverandering.
- Wetterskip Fryslân informeert buurtbewoners over de ecologische functies van stedelijk water in hun omgeving.
- Wetterskip Fryslân zet zich in voor behoud en herstel van het cultureel erfgoed, zoals watermolens, stoomgemalen, dijkmagazijnen en oude landschapsstructuren.

- Cultureel erfgoed biedt aanknopingspunten voor educatie. Wetterskip Fryslân gebruikt die aanknopingspunten voor voorlichting over de klimaat- en biodiversiteitscrisis. Zo kunnen we leren van hoe de bouw van watermolens in de 18e eeuw ertoe leidde dat de zalm bijna uitstierf.

Hoofdstuk 5

Waterschap van de toekomst

Participatie, financiën en democratie

Water is van levensbelang voor ons allemaal. Dus niet alleen voor boeren, die momenteel oververtegenwoordigd zijn in het Wetterskip Fryslân door de geborgde zetels en hun sterke lobby, terwijl ze ook democratisch gekozen zetels hebben bij andere partijen.

De Partij voor de Dieren streeft na dat iedere inwoner zich betrokken voelt bij het werk van het waterschap en er ook de vruchten van plukt. De klimaatcrisis stelt ons voor uitdagingen waarbij we alle hensen aan de knoep nodig hebben om het tij te keren.

Een van de maatregelen die hard nodig zijn, is bedrijven naar rato laten bijdragen aan de kosten van verbruik en vervuiling. De landbouwsector is de grootste gebruiker van oppervlaktewater en ook de grootste vervuiler via bestrijdingsmiddelen en meststoffen. Verder zijn de industrie en datacenters grootverbruikers én -vervuilers van water. Door de vervuiler te laten betalen, houden we de waterschapslasten betaalbaar voor burgers.

Alle inwoners betrekken

Het werk van Wetterskip Fryslân gaat iedere inwoner van het beheersgebied aan. Wetterskip Fryslân is er voor mensen in het buitengebied maar ook voor mensen die in de stad wonen. Toch wordt dit nog lang niet door iedereen zo beleefd. De Partij voor de Dieren wil dat het werk van het waterschap transparanter wordt en dat iedere inwoner gelijke mogelijkheden heeft om kennis te nemen van en invloed uit te oefenen op de besluiten van het waterschap.

- Er komt een portefeuillehouder participatie en inclusiviteit.
- Wetterskip Fryslân evalueert zijn participatietrajecten om te achterhalen of alle verschillende bevolkingsgroepen gehoord zijn, en formuleert verbeterpunten wanneer dit niet zo is.
- Wetterskip Fryslân experimenteert met verschillende methoden om zijn zichtbaarheid te vergroten, bijvoorbeeld met ambassadeurs in wijken waar weinig groen en water is.
- Openbare vergaderingen van het waterschapsbestuur worden live uitgezonden en opgenomen. Daarnaast worden er schriftelijke notulen gemaakt of worden de uitzendingen ondertiteld, zodat ook mensen die doof of slechthorend zijn kennis kunnen nemen van dat wat besproken is.
- Informatie die vanuit het waterschap wordt verstrekt is zoveel mogelijk geschreven op taalniveau B1, wat door de meeste inwoners wordt begrepen. Waar nodig wordt belangrijke informatie ook in andere talen verstrekt.
- Politieke instrumenten die worden toegepast door bestuurders van het waterschap worden aangepast

aan het hedendaagse taalgebruik, zodat we begrijpelijk worden voor alle burgers.

- Als het waterschap voorlichtings- of participatiebijeenkomsten organiseert, kiest het altijd voor locaties die goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer en die toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers.
- In zijn communicatie gebruikt Wetterskip Fryslân genderneutrale taal. Ook zijn er genderneutrale toiletten aanwezig in waterschapsgebouwen

Goed en inclusief werkgeverschap

Het waterschap is van oudsher een masculiene organisatie. Daar is de laatste decennia gelukkig al veel in veranderd. De Partij voor de Dieren ziet graag dat Wetterskip Fryslân als overheidsorganisatie een voorbeeldfunctie gaat vervullen met betrekking tot diversiteit en inclusie. Het waterschap neemt de veiligheid van medewerkers uiterst serieus.

- Waar mogelijk neemt het waterschap personeel zelf in dienst en biedt het inclusieve arbeidsvoorwaarden. Het waterschap breidt de duur en de vergoeding van het ouderschapsverlof uit voor alle ouders. Ook wordt transitieverlof voor transgender medewerkers vastgelegd.
- Wetterskip Fryslân hanteert een inclusief beleid voor werving en selectie, bijvoorbeeld door anoniem solliciteren mogelijk te maken. Het streeft een personeelsbestand na dat een goede afspiegeling is van de maatschappij en voert proactief beleid om ook mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.
- Wetterskip Fryslân heeft oog voor diversiteit in (de top van) de samenwerkingsverbanden waar het deel van uitmaakt en houdt daar ook rekening mee in de keuze voor een afgevaardigde.
- Kantoren en vergaderlocaties zijn rolstoelvriendelijk ingericht en houden rekening met neurodiversiteit (bijvoorbeeld mensen die erg gevoelig zijn voor prikkels) onder medewerkers en bezoekers.
- Wetterskip Fryslân stelt een jeugdbestuurder aan en betreft deze actief bij vergaderingen van het waterschapsbestuur. Ook betreft het waterschap

jongeren door middel van stagemogelijkheden en lessen op scholen.

- Tenminste één dag per jaar hijst Wetterskip Fryslân de regenboogvlag, bijvoorbeeld op Coming Out Day, IDAHO of Paarse Vrijdag.
- Wetterskip Fryslân heeft regelingen voor klachten en integriteitsmeldingen, die regelmatig geactualiseerd worden. Bij de afhandeling staan respect, oplossingsgerichtheid en passende doorlooptijden voorop. Bestuurders en medewerkers kunnen terecht bij een externe vertrouwenspersoon.
- Het gesprek over omgangsvormen en grensoverschrijdend gedrag wordt proactief aangegaan met alle medewerkers en bestuurders van het waterschap.
- De hoge werkdruk is een groot probleem bij veel waterschappen. Daarom is het waterschap extra alert op het welzijn van medewerkers.
- Wetterskip Fryslân hanteert bij catering en in bedrijfsrestaurants het ‘carnivoor, geef het door’ principe. En er wordt een volgende stap naar volledig plantaardig gezet. Daarnaast wordt er zoveel mogelijk met biologische en lokale producten gewerkt.
- Wetterskip Fryslân gebruikt alleen biologische en proefdiervrije schoonmaakmiddelen.
- Om energie te besparen worden alle gebouwen van het waterschap verwarmd tot maximaal 19 graden. Voor medewerkers die vanwege medische redenen een hogere temperatuur nodig hebben worden maatwerkoplossingen gezocht.

Verbruikers en vervuilers betalen

Het huidige belastingstelsel voor waterschappen past niet meer bij deze tijd. De Partij voor de Dieren wil een eerlijk systeem waarbij verbruikers en vervuilers van water gaan betalen. Wetterskip Fryslân gaat daarom pleiten voor een geheel nieuw belastingstelsel dat recht doet aan het principe ‘verbruikers en vervuilers betalen’. Daarbij betalen burgers niet langer een vast bedrag per bewoner van een huishouden (‘vervuilingseenheden’) maar wordt betaald op basis van hun daadwerkelijke waterverbruik. Bovendien wordt waterverbruik progressief belast, zodat

grootverbruikers zoals landbouw en industrie zwaarder worden belast. Natuurterreinen worden hierin geheel vrijgesteld van waterschapsbelasting.

De waterschappen lobbyen hier bij de Tweede Kamer en Unie van Waterschappen voor. Zolang er nog geen nieuw belastingstelsel is voor de waterschappen, zet het waterschap zich ervoor in om de belastingen zo eerlijk en milieuvriendelijk mogelijk te maken.

- Wetterskip Fryslân stopt met het gebruik van schadelijke chemicaliën bij metingen om te bepalen hoezeer water door bedrijven is verontreinigd.
- Het ingezetenendeel van de waterschapslasten (het deel dat door burger wordt betaald) wordt zo laag mogelijk.
- Burgers in financiële nood krijgen hun waterschapsbelasting kwijtgescholden. Het waterschap zorgt dat het eenvoudig wordt voor burgers om van deze mogelijkheid gebruik te maken.
- De wegenheffing wordt betaald door burgers, bedrijven en boeren; natuurterreinbeherende organisaties worden hiervan vrijgesteld.

Democratie en lobby

De Partij voor de Dieren zet zich in voor een waterschap dat rekening houdt met dieren, natuur en milieu. Van oudsher hebben boeren een zware stem in het waterschap. De belangen van de landbouw geven vaak de doorslag. Dat zie je bijvoorbeeld in het kunstmatig laag gehouden waterpeil. Planten en dieren die van nature in Nederland thuishoren zijn de dupe van de verdroging die daarvan het gevolg is. Dat moet anders. De Partij voor de Dieren wil dat het waterschap democratischer wordt en dat de invloed van lobbyorganisaties vanuit onder andere de landbouw, bedrijven en sportvisserij verkleind wordt.

- Wetterskip Fryslân pleit bij de landelijke politiek en de Unie van Waterschappen voor het volledig afschaffen van geborgde zetels.
- De verantwoordelijkheden van het waterschap groeien, daarom is het belangrijk dat het waterschapsbestuur professioneler wordt. Er wordt een griffie ingesteld en het waterschap gaat

- experimenteren met dualisme, waarbij het dagelijks bestuur beter kan worden gecontroleerd.
- Wetterskip Fryslân zorgt ervoor dat ook kleine fracties hun werk goed kunnen uitvoeren. Maatregelen die hiertoe kunnen worden genomen zijn bijvoorbeeld het werken met burgercommissieleden en het verlagen van drempels voor het agenderen van onderwerpen of gebruiken van politieke instrumenten zoals moties.
 - Wetterskip Fryslân houdt een register bij van de organisaties en bedrijven die bij hen lobbyen, deelt dit actief met het waterschapsbestuur en maakt dit voor burgers inzichtelijk.
 - Wanneer het waterschap belanghebbende organisaties betreft bij beslissingen, worden daarin de belangen van dieren, natuur en milieu minstens zo goed meegenomen als andere belangen. Zo worden ook natuurverenigingen, dierenwelzijns- of dierenrechtenorganisaties en biologische boeren actief betrokken.
 - De provincie is verantwoordelijk voor het aanwijzen wie de geborgde zetels in de waterschappen innemen. Zolang er nog geborgde zetels zijn dringt het waterschap er bij de provincie op aan dat minstens de helft van de zetels in de categorie ‘ongebouwd’ wordt ingevuld door vertegenwoordigers van koepelverenigingen voor biologische en/of natuurinclusieve landbouwers.

Internationaal georiënteerd

Nederland heeft veel waardevolle kennis over watermanagement. Het is goed dat deze kennis ook internationaal wordt gedeeld. Ook is internationale samenwerking belangrijk doordat watersystemen zich niet aan landsgrenzen houden. Als het water in het ene land vervuild raakt, beïnvloedt dat ook in het andere land de waterkwaliteit. De Partij voor de Dieren vindt het belangrijk dat internationale samenwerking op een duurzame manier plaatsvindt.

- Problemen met de kwaliteit van grensoverschrijdende wateren worden (ook) opgepakt in samenwerking met onze buurlanden. Ook bij de aanleg van natuurgebieden en verbindingzones

ten behoeve van natte natuurparels is het van groot belang dat er wordt gecommuniceerd en afgestemd met omliggende landen.

- Wetterskip Fryslân deelt, zoveel mogelijk kosteloos, zijn kennis om andere landen te helpen met uitdagingen op gebied van water. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar Bonaire, Sint Eustatius en Saba, die onderdeel zijn van het Koninkrijk der Nederlanden.
- Wetterskip Fryslân onderzoekt actief of en hoe het de best practices van andere landen over kan nemen, te denken valt aan de permanente verboden op wateronttrekking in delen van Vlaanderen, of ervaring met droogteproblematiek in Afrikaanse landen.
- Het aantal vliegreizen voor internationale projecten en samenwerking wordt geminimaliseerd.
- Wetterskip Fryslân doet niet mee aan stedenbanden of internationale partnerschappen met overheden die mensenrechten schenden of de rechtsstaat ondermijnen.

Privacy en security

Het digitale tijdperk waarin we leven brengt veel mogelijkheden en kansen met zich mee, maar ook gevaren. Persoonsgegevens kunnen door een foutje of een bewuste actie op straat komen te liggen. Daarnaast kan een organisatie ontregeld worden door een cyberaanval, denk aan een computervirus, opzettelijke overbelasting of een digitale gijzeling. Omdat watermanagement, juist in Nederland, zo cruciaal is, kunnen waterschapswerken doelwit worden. Waterveiligheid gaat al lang niet meer alleen om stevige en hoge dijken, maar ook om cybersecurity.

- Metingen die het waterschap op rioolwater doet, bijvoorbeeld in het kader van de volksgezondheid, zijn nooit herleidbaar tot individuele personen. Ook bij metingen door drones en dergelijke wordt rekening gehouden met privacy.

- Als het waterschap ondanks alles toch slachtoffer wordt van cybercriminaliteit (zoals gijzelsoftware) wordt in geen geval geld betaald aan criminelen, omdat dit een schijnoplossing is waarmee deze misdaad in stand wordt gehouden.
- Wetterskip Fryslân zorgt ervoor dat zijn IT-infrastructuur en software faalveilig is ingericht om de impact van verstoringen te beperken.
- De IT van het waterschap in brede zin, zoals het beleid rondom werktelefoons en -laptops maar ook de wijze van dataopslag, wordt getoetst aan duurzaamheidscriteria. Onnodig energieverbruik en onnodige aanschaf worden hierin meegenomen.

**Partij voor
de Dieren**